

מי הגה את הרעיון של לימוד הדף היומי?

הרב מאיר שפירא או

הרב משה מנחם שפיוואק או

הרב יחזקאל פרייזר או

הרב ישראל פרידמן - האדמו"ר מצ'ורטקוב או

רבי בן ציון אפטר או

הרב שלום מוסקוביץ - האדמו"ר משאץ או

הרב אברהם מרדכי אלתר - האדמו"ר מגור ה"אמרי אמת" או

הרב יעקב לורברבוים או

רבי עקיבא איגר או

קהילת העלישוויא במורביא

או יותר מאחד מהם

נכתב ע"י

הרב ד"ר חיים סיימונס

מכון נחמיה

למחקר תורני ולהכנת חומר לימודי

ע"ש ר' נחמיה ריכרדסון זצ"ל

ת.ד. 1775 קרית ארבע 9010000

טל: 02 9961252

chaimsimons@gmail.com

סיון תשע"ט

© כל הזכויות שמורות לחיים סיימונס 2019

מי הגה את הרעיון של לימוד הדף היומי?

הקדמה

אחרי כל שבע וחצי שנים מתקיים אירוע לכבוד סיום לימוד הדף היומי בהשתתפות יהודים במקומות רבים בעולם. במשך אירוע הסיום מוצגות תמונות ופרסומות של הרב מאיר שפירא זצ"ל, ובתוך הנאומים באירועים הללו מציינים שהרב שפירא הוא הוגה הרעיון של הדף היומי. זה נכון שהוא פירסם את הרעיון ועודד את הציבור הרחב להשתתף בלימוד הדף היומי, אולם נשאלת השאלה: האם אכן הרב שפירא הגה ויזם את הרעיון? במאמר זה אנו נבדוק את השאלה.

הרב מאיר שפירא

הרב מאיר שפירא נולד בשנת תרמ"ז (1887) בעיר סוצ'בה (שאץ) בבוקובינה (עכשיו רומניה). בצעירותו הוא נודע כ"עילוי משאץ". בשנת תר"ע הוא התמנה לרב של גלינא, לאחר מכן התמנה לרב של סאניק שהיתה עיר גדולה במרכז גליציה, ואז בפיוטרקוב שנמצאת בפרובינציה של לודז' בפולניה. כמו-כן הוא היה ציר בפרלמנט הפולני, ה"סיים", ונשיא של אגודת ישראל. בכנסיה הגדולה של אגודת ישראל הוא הציע את תכנית לימוד "הדף היומי" (ראה פרטים למטה). בעיר לובלין הוא החליט להקים ולבנות ישיבה חדשה, שנקראת "ישיבת חכמי לובלין". ישיבה זו כללה חדר אוכל ופנימיה. הרב שפירא נפטר בשנת תרצ"ד בגיל 46.¹ כתבנו לעיל שהרב שפירא הציע את תוכנית לימוד "הדף היומי" בפני אנשי תנועת "אגודת ישראל" בכנסיה הגדולה הראשונה שלהם שהתקיימה באלול תרפ"ג (1923).

הרב שפירא רצה שתנועת "אגודת ישראל" תקח על עצמה את הרעיון של לימוד הדף היומי, ובישיבה שהתקיימה לפני הכנסיה הגדולה הוא הגיש את ההצעה. אולם היתה התנגדות של כמה צירים. הרב חיים קרייסוויירטה שהשתתף בישיבה זו כתב בזכרונותיו, שב"שעה שהוצע רעיון לימוד הדף היומי לפני חברי מועצת גדולי התורה שהתכנסו לפני פתיחת כנס הפתיחה בכנסיה הגדולה, לא כולם התלהבו מיוזמתו זו, וכל אחד טעמו ונימוקו עמו. היו כאלו שפחדו שהרעיון לא יתקבל ואין זה לפי כבודם של חברי מועצת גדולי התורה שיציעו רעיון מהפכני כל כך שלא יתקבל ע"י כל המתכנסים, אי לכך לא הסכימו להציע את הרעיון בשם חברי מועצת גדולי התורה אשר נותנת להצעה גושפנקה רשמית, רק התפשרו וסיכמו שרבי מאיר יביא את ההצעה כהצעה פרטית משלו. בין המתנגדים ישב יהודי, ותהה בקול רם: 'פתאום כל יעם הארץ' יגמור את הש"ס ויכונה ש"ס יוד'?!' רבי מאיר נאלם דום והיה נבוך ביותר, על התקפה מזוית זו לא חשב בכלל, אך ישב שם הרב הגאון רבי מנחם

¹ שמואל אבישי שטוקהמר, ספר היובל למהר"ם שפירא, (לודז': הוצאת "מסורה", תר"ץ; מהדורה חדשה, ירושלים: הוצאת משאבים – מרכז ספרותי-חברתי, תשמ"ג), עמ' יג-לז והקדמה למהדורה החדשה

זמבא זצ"ל והוציאו מיד ממבוכתו ואמר בחכמה: "יהודי שגומר את הש"ס כבר לא ייקרא עם הארץ!" ורבי מאיר נשם לרווחה.²

אולם הרב שפירא עדיין חשש, מפני שהוא היה בין הצעירים בכנסיה הגדולה, שהצירים לא יתייחסו אליו, ולכן לפני שנפתחה הכנסיה הגדולה הוא הלך לדבר עם החפץ חיים" בנושא. לפי הזכרונות של הרב חיים קרייסווירטה (והדברים מאושרים ע"י ר' שרגא הרמן שגם היה שם³) הרב שפירא "בקש ממנו [מהחפץ חיים] שיהיה הוא, ממעמדו הרם, ובתור זקן הדור, המציע בפני קהל הרבנים ובאי הכנסיה. החפץ חיים סירב ואמר לו: 'לא, תציע בעצמך את רעיוןך לפני באי הכנסיה. אולם זאת אבקש להיכנס למעמד הפתיחה עשרים דקות מאוחר יותר'. רבי מאיר לא הבין את פשר הבקשה ותהה מהי כוונתו של החפץ חיים, אך באמונת חכמים לא הרבה וקיבל את הדברים ללא עוררין. כשהופיע רבי מאיר שפירא, כפי שסוכם, בכניסה של האולם, שכבר היה מלא מפה לפה, החפץ חיים שראהו עומד על מפתן הכניסה קם לכבודו מלוא קומתו וכמובן כל השאר בראותם את החפץ חיים נעמד לכבודו, קמו אחריו לכבודו של אותו אברך בלתי מוכר." עקב זה, כשנראה למטה, "בשעה ש[רבי מאיר] הרצה את הדברים לפני הקהל – נשמעו דבריו בקשב, והתקבל הרעיון בהתלהבות בלתי משוערת, הכל הודות לאותה עצה של החפץ חיים זצ"ל.⁴ אולם לא ברור באיזו ישיבה של הכנסיה הגדולה התקיים האירוע. האם בראשונה או בישיבה החמישית אשר בה הרב שפירא הציע את הדף היומי?

הכנסיה הגדולה נפתחה ב-ג' באלול תשפ"ג,⁵ ובישיבה החמישית שהתקיימה ב-ט' באלול הרב שפירא נאם במשך שעתיים וחצי. הוא התחיל לפרט את 28 ההחלטות שהחליטו הוועדות השונות של אגודת ישראל ולאחר מכן הוא הגיש את הרעיון של הדף היומי:⁶

"על הכניסה הגדולה להחליט, כי החל מראש השנה תרפ"ד יש ללמוד מדי יום ביומו דף גמרא לפי סדר הש"ס מתחילתו....⁷

"שוו בנפשכם, כמה נפלא הוא חזיון 'דף היומי' כשנתגשם, הנה נוסע לו יהודי באניה ותחת בית שחיו מסכת ברכות, נוסע הוא שבועיים ימים מארץ ישראל לאמריקה. כל יום עם דימדומי חמה הריהו פותח את הגמרא ולומד את הדף, ובבואו לאמריקה, הריהו נכנס לבית המדרש בניו-יורק ומוצא להפתעתו עוד יהודים עוסקים באותו דף שבו הגה היום. ומצטרף ללומדים בחדוה, מתפלפל עמהם, והם משיבים לו, נמצא שם שמים מתאדר מתגדל ומתקדש.

² שמואל אברהם נוסבוים, "מי"ם חיים" מאת גאון דורנו רבי חיים קרייסווירטה, (אנטווערפן, תשע"ו), עמ' צב הערה לג

³ "הדף היומי מייסודו של מהר"ם שפירא זצ"ל מלובלין", אורייתא - קובץ תורני לדברי הגות והלכה, (נתניה), כרך כ, מהדורת הגר, תשס"ו, עמ' רעג

⁴ מי"ם חיים, שם, עמ' צא-צב

⁵ קול ישראל, עיתון חרדי שבועי, (ירושלים: הסתדרות אגודת ישראל), כרך 2 גליון מו, יב אלול תשפ"ג, עמ' 1

⁶ דוד אברהם מנדלבוים, אלבום דף היומי, (בני ברק: מכון גל-עד מורשת חכמי פולין, תשע"ב), עמ' 20-21

⁷ שם, עמ' 21

"ויהודי מארצות הברית שעקר לבראזיל שבדרום, או ליאפאן שבאסיה, הריהו סר בראש ובראשונה לבית-המדרש ומוצא את כולם עסוקים בדף שהוא עומד היום. וכי יש לנו איחוד לבבות גדול מזה? ולא רק זאת, עד הנה נשארו מסכתות שלא למדו אותם ציבור גדול והיו כ"יתומים", שרק יחידי סגולה חמלו עליהם וה'דף' יתקן הכל!"⁸

העיתון הירושלמי של אגודת ישראל "קול ישראל" דווח באריכות מידי שבוע בשבוע (אמנם באיחור של כמה שבועות!) על הכנסיה הגדולה. אולם העיתון לא הזכיר כלל בנאום של הרב שפירא את הצעתו בדבר הדף היומי! אחרי דיווח בנושאים אחרים בנאום, העיתון סיכם: "הכנסיה הגדולה שומעת בתשומת לב את כל ההצעות החשובות של הרב [שפירא] בנאום המצוין משך שעותיים וחצי ודבריו מתקבלים בהתלהבות ומחייאות כפיים סוערות."⁹ תנועת אגודת ישראל קבלה את הרעיון של הדף היומי, ובעיתון "קול ישראל" פרסמה הודעה מ"הנהלת אגודת ישראל" (בלי להזכיר את שמו של הרב שפירא!): "הכנסיה הגדולה בוונה הטילה חוב מוסרי על כל חבר ב'אגודת ישראל' ללמד לכל הפחות דף גמרא אחד בכל יום. ובכדי לתת לענין הזה אופי קבוע ומסודר הוחלט שאותו הדף יהיה דף אחד בכל העולם.... ביום א' של ראש השנה תרפ"ד יתחילו איפוא כל חברי 'אגודת ישראל' ללמד מסכת ברכות דף ב' וכן הלאה בכל יום דף אחד כפי הסדר..."¹⁰

בכל שלושת השבועות שאחר כך, כתב העיתון הזה באותיות גדולות "חברים! למדו את 'דף היומי'!"¹¹ בשבוע אחרי זה העיתון הדפיס לוח לשבע וחצי שנים למחזור הראשון של הדף היומי, עפ"י החלטת הכנסיה הגדולה משנת תרפ"ג. מתחת ללוח הופיעה הערה: "הלוח נסדר ע"י הרה"ג ר' מאיר שפירא שליט"א אב"ד ור"מ בסאנאק, מציע ההצעה הנכבדה של לימוד 'דף היומי'."¹²

הלימוד התחיל בראש השנה תרס"ד וממשיך עד עצם היום הזה.

השאלה: האם הרעיון של הדף היומי היה של הרב מאיר שפירא בעצמו, או שאחרים בקשו ממנו שהוא יפרסם את הרעיון לציבור? יש דיווחים על שלושה אנשים שביקשו ממנו [מהרב שפירא] לעשות זאת, והם: האדמו"ר מצ'ורטקוב; החסיד מברסלב ר' בן ציון אפטר; האדמו"ר משאץ.

⁸ שם, עמ' 21-22; אהרן סורסקי ויחזקאל רוטנברג, רבי מאיר שפירא, (בני ברק: נצח, תשכ"ד), עמ' 36

⁹ קול ישראל, שם, כרך 3 גליון ד, ט מרחשון תרפ"ד, עמ' 2

¹⁰ שם, כרך 3 גליון ג, ב מרחשון תרפ"ד, עמ' 1

¹¹ שם: כרך 3 גליון ד, ט מרחשון תרפ"ד, עמ' 4; כרך 3 גליון ה, טז מרחשון תרפ"ד, עמ' 4; כרך 3 גליון ו, כג מרחשון תרפ"ד, עמ' 4

¹² שם, כרך 3 גליון ז, א כסלו תרפ"ד, עמ' 4

האדמו"ר מצ'ורטקוב, הרב ישראל פרידמן: הוא נולד בשנת תרי"ד (1854) והיה האדמו"ר השני מצ'ורטקוב וגם חבר מועצת גדולי התורה של אגודת ישראל. הוא נפטר בשנת תרצ"ד ונקבר בבית הקברות בווינה.¹³

הרב שלמה זלמן הורוביץ שהיה אב בית הדין של הכפר פאטיק, ונפטר בשנת תשנ"ה (1995) בניו יורק, סיפר שפעם הוא טייל עם הרב שפירא שסיפר לו בחשאי שרעיון הדף היומי יצא מהרבי שלו, האדמו"ר מצ'ורטקוב. אולם הרבי לא רצה לפרסם אותו מפני שהוא לא רצה שרק חסידי צ'ורטקוב ישתתפו בתכנית, אלא הוא רצה שכל כלל ישראל יתאחד בלימוד זה. לכן הוא בקש מתלמידו הרב מאיר שפירא להגיש את הרעיון כרעיון שלו וכך היא יתקבל.¹⁴ ר' מרדכי הרלינג, אחינו של הרב מאיר שפירא שגר בניו יורק, אישר את דברי הרב הורוביץ ואמר שהוא בעצמו שמע זאת כמה פעמים מהרב שפירא.¹⁵

רבי בן ציון אפטר, חסיד ברסלב: הוא נולד במשפחה של חסידי מודז'יץ ובגיל שמונה עשרה הוא התקרב לחסידות ברסלב. בשנת תרס"ה הגיע בפעם הראשונה לאומן והיה בין הראשונים שהגיעו לשם מפולין.¹⁶

ישנם שני מאמרים הכותבים שהרעיון הדף היומי הגיע מרבי בן ציון אפטר. באחד מהם כתוב: "רבי מאיר שפירא היה ביחסים מאוד קרובים עם ברסלב. אחד מהם – כמדומני רבי בן ציון אפטר – אמר לו: 'יש לך מעמד, מדוע לא תציע שילמדו מידי יום דף גמרא?'¹⁷ השני הוסיף ש"הר' שפירא עצמו שאומר שהוא קיבל את הרעיון מ-ר' בן ציון אפטר."¹⁸ יש מאמרים נוספים המלמדים על הקשר בין הרב מאיר שפירא ובן ציון אפטר: "לאחר שנסגרו הגבולות בין פולין לרוסיה, [אפטר] התפלל בראש השנה ב'קיבוץ' בלובלין והתחבב מאוד על הגאון רבי מאיר שפירא. רבי מאיר שחש זכות מיוחדת בשהייה בצוותא עם חסידי ברסלב, נהג להזמין כמה מהם לסעוד על שולחנו את סעודת החג: ביניהם את ר' בן-ציון, אותו אהב אהבת נפש." גם כתוב: "בליל ב' דראש השנה תרצ"ב, אחרון לימי חייו, באמצע הריקוד, יצא לרקוד במיוחד עם רבי בן ציון אפטר ז"ל בהתרגשות גדולה." ר' דוד הלחמי, משרידי ישיבת חכמי לובלין, מתאר את ראש השנה עם רבי מאיר וחסידי ברסלב:

¹³ Yisroel Friedman, The Golden Dynasty, chap. 11 (Jerusalem: The Kest-Lebovitz Jewish Heritage Library, 1997), chap.11, p. 165 et seq.

¹⁴ Ibid p.186; Kulmus. Special Torah supplement in honor of Siyum Hashas, Mishpacha Jewish Family Weekly, Adar Aleph 5765, (Brooklyn, New York: Tikshoret VeChinuch Dati-Mishpacha 1997 Inc.), p.27

¹⁵ Kulmus, op. cit.

¹⁶ אוצרות, גליון שבועי מאוצרותיהם של רביה"ק רבי נחמן מברסלב ותלמידיו זיע"א, גליון 169, פרשת כי תבוא תשע"ג, (בית שמש: אוצרות ברסלב), דורות, רבי בן-ציון אפטר

¹⁷ אינטרנט: בחדרי חרדים, האם מהר"ם שפירא הוא הוגה רעיון הדף היומי, הערה של "אינתייליגנט" מתאריך 7.3.2005

¹⁸ אינטרנט: בחדרי חרדים, ציונו של רבי מאיר שפירא בהר המנוחות, הערה של "מאיר" מתאריך 1.8.2012

"מספר ניכר של חסידי ברסלב מראשי העדה הוזמנו לשולחנו של הרב, ובין הקרואים היה רבי בן ציון אפטר."¹⁹

האדמו"ר משאץ, הרב שלום מוסקוביץ' : הוא נולד בעיירה שאץ שברומניה ובשנת תר"צ עבר ללונדון. שם הוא ייסד את תלמוד תורה "ייסודי התורה". הוא נפטר בשנת תשי"ח ונקבר בבית הקברות בלונדון.²⁰

בכתבה אחת כתוב: "שמעתי שמועה לא מבוססת שהאדמו"ר משאץ הציע את הרעיון [של הדף היומי]" והוא הוסיף שהוא שמע את זה "מפי אחד מנכדיו."²¹ בכתבה אחרת מופיע תיקון לטענה זו במילים הללו: "רבי מאיר [שפירא] שאב את הרעיון מרבו האדמו"ר משאץ, ולא כגירסת נכדיו שהרבי משאץ יזם את נושא הדף היומי!" והוא הוסיף שהרב מאיר שפירא היה תלמידו של האדמו"ר משאץ בעיר שאץ.²²

הרב משה מנחם שפיוואק

באמת היו מספר הוגים לרעיון הדף היומי לפני שהרב מאיר שפירא הגיש זאת בפני הכנסיה הגדולה. אחד מהם היה הרב משה מנחם שפיוואק שרעינו הופיע בקובץ "דגלנו" שנתיים ויותר קודם שהרב שפירא הגיש הרעיון.

הרב משה מנחם שפיוואק נולד בשנת תר"מ (1880) בעיירה שעניצע שקרובה לוורשא. בנעוריו הוא הצטיין בכשרונותיו הבלתי רגילים. הוא ישב על ספסל בית המדרש בשקדנות נפלאה והיה מפורסם בחריפותו. בשנת תרע"א הוא נתמנה לרב של העיירה פאדזאמצע שהיתה קרובה לעיר הענצין. שם הוא ישב עד מלחמת העולם הראשונה ואז נתמנה לרב של דאלעשיץ. אחרי תום מלחמת הבולשביקים הוא נתמנה לרב בעיר קראסניבראד הסמוכה ללובלין, ולאחריה ליענדזיעווא ואז זאראמב, שהיתה עיירה בפלך ביאליסטאק. הוא חיבר את הספר "מטה משה" על ארבע חלקי שולחן ערוך. ההוצאה הראשונה יצאה לאור בוורשא בחייו של המחבר. הוא ומשפחתו נספו באוישוויץ.²³

הרעיון של הרב שפיוואק לדף היומי הופיע במאמר שלו בקובץ "דגלנו" בשנה הראשונה של הקובץ בחודש אב תרפ"א (חוברת ז-ח). "דגלנו" היה קובץ ספרותי הסתדרותי שהוקדש לענייני הצעירים החרדים והסתדרותם ונערך בידי אלכסנדר זושא פרידמן.²⁴ המאמר של הרב שפיוואק הופיע תחת הכותרת "הצעה נכבדה!":

¹⁹ אוצרות, שם; סורסקי, רבי מאיר שפירא, שם, עמ' 191-192

²⁰ אינטרנט: My Tzadik האנציקלופדיה להנצחת הצדיקים - אדמו"ר רבי שלום מוסקוביטש משאץ

²¹ אינטרנט: בחדרי חרדים, האם מהר"ם שפירא הוא הוגה רעיון הדף היומי, הערה של "יאנקל" מתאריך 6.3.2005

²² שם, הערה של "זעירן" מתאריך 7.3.2005

²³ רב משה מנחם מענדיל שפיוואק, "מטה משה" על ארבעה חלקי ש"ע, (ירושלים: תש"ם), מופיע בהתחלת הספר ב"תולדות הג"ר משה מנחם שפיוואק זצ"ל" עמ' ז-ח

²⁴ דגלנו, קובץ ספרותי והסתדרותי, (פולניה), שער של הקובץ

" לפי דעתי מהנכון שניסד חברה ש"ס כללית, וכל חברינו בדעה החרדים בכל מקומות פזוריהם, יהיה מי שיהיה, סוחר, פועל, אומן או שכיר יום וסתם מוטרד בעסקיו, ובאיזה מקום שיהיה, יקבעו זמן בין תפילת מנחה למעריב ללמוד בחבורה דף גמרא תמידין כסדרן, וכמובן בהגבלה מוקדמת ומדויקה על יום מיוחד, וכל חבר מחויב לקבל ע"ע שילמוד בכל יום דף גמרא בעת הזאת, בלי שום וסת הפלגה, ומאליו מובן שיועילו תשלומים ביומו. כנים הדברים, כי כמה מפריעים ומשטינים ישנם לו לאדם בכל דבר טוב, ביחוד לסוחר בטלטולא דגברי דקשה, או למי שהנו בדרך רחוקה, אבל עכ"פ בעת ועונה שיבוא לשפוך שיחו בין הערבים, בביהמ"ד או ביהכנ"ס, ימצא שם מקום שנזדמנה חבורה שילמדו אותו דף הגמרא הקבוע, וממילא יהיה נקל לו להתאחד עמהם גם עתה בדף שפסק אתמול בביתו ואל יחסר המזג. ומה נהדר ויפה היה לקבוע שכל המכתבים וחלופי דברים השונים, שנשלחם מעיר לעיר, וממקום למקום, יוסמנו בדף גמרא של יומו הקבוע לו, ובזה תהא הבקורת, שחברינו לדעה, לומדים כסדר בלי העלמה ואחור. מהנכון ש"צעירי אמוני ישראל" שיחיו יקבלו עליהם טכוס והתארגנות דבר זה בסדר ובמשטר, ולפרסם מקודם במכתב עת [בעיתון] "דער יוד" באיזה יום נחוג התחלה וכדומה...."²⁵

נשאלות מספר שאלות: האם הרב שפירא ידע על הרעיון של הרב שפיוואק, ואם כן, האם הוא ידע זאת לפני שהעלה את הרעיון בכנסיה הגדולה? התשובה היא שאין ספק שהרב שפירא ידע על הרעיון של הרב שפיוואק לפני התקיימה הכנסיה הגדולה, ולא עוד אלא ששני הרבנים הללו דברו בנושא לפחות אחרי הכנסיה הגדולה. זאת ניתן ללמוד מן ה"הקדמה" לספר "מטה משה" של הרב שפיוואק. שם מופיע תיאור תולדות חייו של הרב שפיוואק, ושם כתוב: "... מה שאינו ידוע להרבה מן הלומדים [את הדף היומי] הוא שהרב מאיר שפירא ז"ל אמנם הגשים את הענין, אבל יוצר הרעיון היה אחר! [דהיינו, הרב שפיוואק בקובץ דגלנו בשנת תרפ"א].

"[בטקס] הנחת היסוד החגיגית של ישיבת חכמי לובלין, השתתף בה גם רבנו [שפיוואק], שכהן אז כרב בעיר קראסניבראד הקרובה ללובלין. באותה ההזדמנות היה לרבינו [שפיוואק] שיחה אישית עם הרב שפירא בנוגע לענין דף היומי. הרב שפירא בקש אותו לוותר על ויכוח בענין זה שם בעת מעמד החגיגה, אך הבטיח לו שיכתוב לו עוד בענין. על חילוף מכתבים שבאמת התקיים בנושא מעיד יהודי אחד חכם וסופר הרב רוזן וזה לשונו במכתב ששלח לי [דהיינו: מחבר תולדות חייו של הרב שפיוואק] ביום ט' אלול תשל"ח....

"... והנה נתגלגלה השיחה על לימוד 'דף יומי'. לפתע קם הרב מעל כסאו, פסע פסיעות וחזור אלינו ובידו אחד הגליונות מהירחון 'דגלנו' שהופיע אז בוורשא (תאריך הגליון לא זכור לי), והצביע על מאמרו שתכנו וגרעינו: הצעה להנהיג לימוד 'דף יומי'. קראתי, כמו גם יתר חברי שהיו באותה שעה ובאותו מקום, וכמעט ולא האמננו למקרא עינינו. הרי ידוע היה לכל

²⁵ דגלנו, שם, שנה ראשונה, חוברת ז-ח, אב תרפ"א, עמ' קכח-קכט

בר-בי-רב בפולין שהרב רבי מאיר שפירא זצ"ל הוא אבי הרעיון של לימוד 'דף היומי', והנה לנגד עינינו דברים כתובים שחור-על-גבי-לבן שהתאריך בו פורסמו הדברים קדם כשנתיים לערך מאז הועלה הרעיון בכנסיה העולמית של 'אגודת ישראל' בוינה בשנת תרפ"ד [צ"ל: תשפ"ג].

"והנה פלא על פלא, הרב שפירא שלף מתיק חליפת מכתבים עם הרב שפירא, ובין השאר כותב לערך כך: מצטער על שבעת העלאת הנושא בכנסיה הגדולה, לא הזכיר את העובדה שרעיון זה פורסם כבר כשנתיים קודם לכך בירחון 'דגלנו'....

"רבנו [שפירא] התנגד תמיד לרצון בני ביתו וקרוביו שרצו להביא את הדבר בפומבי, כי פחד שמא ח"ו תצא מזה פגיעה בכבוד הרב שפירא זצ"ל או בכבוד אגודת ישראל. בשנים האחרונות פורסם הענין בכמה עיתוני אגודת ישראל ... וכעת אנו מקוים שעל ידי הוצאת ספריו וכתביו לאור נחזיר עטרה ליושנה ויתרבה כבוד התורה ולומדיה, יגדיל תורה ויאדיר!"²⁶

אולם התשובה לשאלה האם היו קשרים בין שני הרבנים הללו בנושא לפני הכנסיה הגדולה מעורפלת. בעיתון "גיוש אובסרבר", הרב אליעזר כ'צמאן כתב בנושא: "הרב ספירא לא התייחס [באי הפצת הרעיון שלו] וביקש מהרב מאיר שפירא להעלות את הנושא בטקס הפתיחה של ישיבת חכמי לובלין. (הרב ספירא היה אז הרב של קראסניבראד). הרב שפירא חש כי זה לא הפורום המתאים, אך הבטיח לרב ספירא להתכתב איתו בנושא הזה." הרב שפירא הציג את הצעת הדף היומי בכנסיה הגדולה. "מתוך התרגשות רגעית הוא שכח להזכיר את שמו של הרב ספירא, כיוון הרעיון בקובץ 'דגלנו'. הרב שפירא, בתאריך מאוחר יותר, כתב לרב ספירא מכתב התנצלות על כך שלא נתן לו את ההכרה המתאימה."²⁷

אולם יש בעיה כרונולוגית בדברי הרב כ'צמאן, כיוון שתאריך טקס הפתיחה של ישיבת חכמי לובלין היה בל"ג בעומר תרפ"ד²⁸ – דהיינו, שמונה חדשים אחרי הכנסיה הגדולה אשר בה הגיש הרב שפירא את הרעיון של לימוד הדף היומי. בזמן שהגיע ל"ג בעומר תרפ"ד לימוד הדף היומי היה קיים בפועל במקומות שונים בעולם, ולכן למה להעלות רעיון זה בטקס הפתיחה של ישיבת חכמי לובלין?!

ראינו שהרב שפירא שתק בנושא, אולם לא כן בנו ישראל אריה. על כך שלח יוסי נינווה, שהכיר את ישראל אריה, מכתב לעיתון "הארץ" בשנת תשס"ה (2005) ובו כתב: "ידוע לי, כי בנו ישראל אריה שפירא, נלחם כל השנים לתבוע את עלבון אביו. את הדברים הללו למדתי מנכדתו של הרב שפירא."²⁹

²⁶ מטה משה, שם, תולדות הרב שפירא עמ' ח-י

²⁷ Rabbi Eliezer Katzman, "An Unsung Hero – Rabbi Moshe Menachem Mendel Spivak". The Jewish Observer Tishrei 5758 – October 1997. vol. xxx no.8, (New York: Agudath Israel of America), p.37

²⁸ ספר היובל למהר"ם שפירא, שם, עמ' לב

²⁹ יוסי נינווה, "אבי רעיון לימוד הדף היומי" מכתב, הארץ (תל אביב), 7 במרץ 2005, עמ' ב2

הרב יהודה שביב, ר"מ בישיבת הר עציון, סיכם את הנושא: "אמור מעתה: זכות היוצרים שמורה לרב שפיוואק. אכן אלמלא הרב שפירא שהלהיב את משתתפי אותה כנסייה גדולה ופעל במרץ וללא ליאות בכתב ובעל פה ועשה נפשות אפשר שהיו הדברים נשארים בגדר רעיון ומשאלת לב כדרך שאכן נותרו כל אותם חודשים עד לכנסייה הגדולה. אולם עם סיום המחזור האחד עשר של לימוד הדף היומי ותחילת המחזור החדש, ראוי להציב בכותל המזרח גם את הוגה הרעיון.³⁰

הרב יחזקאל פרייזר

כעשר שנים לפני הרב שפיוואק העלתה ההצעה ללמוד את הדף היומי היתה ההצאה ע"י הרב יחזקאל פרייזר בספרו "פורחת הגפן – יום יזרעאל". משמע מכאן שגם הרב שפיוואק לא היה הראשון להציע רעיון זה.

הרב פרייזר נולד בשנת תקפ"ט (1829) בעיר וירבאליס במחוז מריאמפול במדינת ליטא ואחר כך הוא עבר לגור בעיר מריאמפול. בשנת תרמ"ד (1884) הוא היגר לארה"ב וגר בניו יורק. שם הוא נתן שיעור יומי ב"ספר אורחות צדיקים" בין תפילות מנחה וערבית.³¹ בשנת תרל"ח יצא לאור בעיר וורשא ספרו "ציונים לתורה בו מחולקים הד' ציצית על תרי"ג ציונים ועליהם מסודרים תרי"ג מצות התורה".³² הרב פרייזר נפטר בשנת תרע"ה (1915) בגיל 86.³³

ספרו "פורחת הגפן – יום יזרעאל" יצא לאור בניו יורק בחודש כסלו בשנת עת"ר (תר"ע) (1910), ובו מספר דרשות. חלקן נכתבו בשפת הידיש וחלקן בלשון הקודש.³⁴ הדרשה הראשונה היתה בענין יעקב אבינו, שהתחיל ברכותיו לבנים לפני פטירתו במילים: "האספו ואגידה לכם את אשר יקרא אתכם באחרית הימים". בדרשה זו הוא הציע שכל חברות הש"ס יהיו חברה אחת, דהיינו שבאותו זמן כל חברה תלמד בבית הכנסת שלה אותו דף באותה המסכת. ספר זה יצא לאור בכסלו תר"ע, שהיתה שנת השמיטה, ובו הוא הציע שהחברות השונות כולם יתחילו את מחזור הש"ס בחול המועד סוכות, והם יסיימו "מקץ שבע שנים במועד שנת השמיטה בחג הסוכות תקרא את התורה הזאת (דהיינו בזמן קיום מצות ה"הקהל" בתקופת בית המקדש). הוא הוסיף שבזמן שחברות ש"ס שונות ייפגשו, הם יוכלו לדבר ביחד על הלימוד שלהם.³⁵

³⁰ אינטרנט: הרב יהודה שביב, הדף היומי – זכות היוצרים למי? (סוף פברואר 2005) (?)

³¹ Yosef Goldman, Hebrew Printing in America, 1735-1926: A History and Annotated Bibliography, vol. 2, (Brooklyn, New York, 2006), pp.651-52 no.734

³² הרב יחזקאל פרייזר, ציונים לתורה, (וורשא, תרל"ח), שער לספר זה

³³ הרב אליעזר ל'צמאן, "ניצוצי אור המאיר: פרשיות בלתי ידועות בענין דף היומי ומייסדו", ישרון – מאסף תורני, חלק טו ניסן תשס"ה, (ניו יורק: מכון ישרון), עמ' תתכג הערה 19

³⁴ הרב יחזקאל פרייזר, פורחת הגפן - יום יזרעאל, (ניו יורק, כסלו שנת עת"ר), שער לספר זה

³⁵ שם, עמ' 8: "... הקבצו איהר זאלט זיך צו זאמען נעמען אין איין קערפערשאפט, איר זייט פילע חברה שס'ן ווערט אלע איין חברה, איר קענט איין לערנען ערער חברה אין איר בית המדרש, אבער לערנט אלע די זעלבע מסכת, די זעלבע בלאט אלע גלייך א התחלה. אלע גלייך א סיום, איר קענט מאכען א התחלה חול המועד סוכות מוצאי שנת השמיטה, און

רואים מכאן שיש לפחות שתי נקודות עקריות זהות בין הרב פרייזר והרב שפירא. תאריך מסוים להתחיל את מחזור לימוד הש"ס, והיכולת ללמוד ולדון יחד באותו דף בזמן ששתי חברות ש"ס נפגשות. נציין שהצעתו של הרב פרייזר היתה כ-13 שנה לפני זו של הרב שפירא!

נכון שלפי הרב שפירא תוכנן שהלימוד יתחיל פחות מחודש אחרי הצעתו, ואולם אצל הרב פרייזר עברו כעשרה חדשים. אולם הרב שפירא מסר הצעתו לפני אולם של הרבה מאות אנשים, וזו של הרב פרייזר היה כתובה בספר, ועד הפצת הספר וקנייתו ע"י הציבור, בוודאי חלפו חודשים רבים ומסיבה זו הוא ראה צורך להציע תאריך התחלת הלימוד לזמן מאוחר יותר.

בהצעתו, הרב שפירא כתב בפירוש שיהודים בכל העולם ישתתפו בדף היומי. אולם הרב פרייזר לא כותב זאת בפירוש, ועל זה הרב אליעזר כ"צמאן כותב "לא ברור אם כוונתו היתה רק לאמריקה או לכל העולם."³⁶ אולם נראה שהערותיו של הרב כ"צמאן הן דחוקות.

הצעות יותר קודמות

קיימים (לפחות) ארבעה מקורות המדווחים על הצעות לדף היומי בתאריכים יותר מוקדמים משלושת ההצעות לעיל, והם של: האדמו"ר מגור; הרב יעקב מליסא; רבי עקיבא איגר; קהילת העלישוע.

האדמו"ר מגור, הרב אברהם מרדכי אלתר, ה"אמרי אמת": הוא נולד בשנת תרכ"ו (1866) בגורא קלאווריה (גור). כבר מילדותו ניחן בכשרונות מופלאים. בשנת תרס"ה נפטר אביו והוא נבחר להמשיך אותו. עם פרוץ מלחמת עולם השניה, הוא הצליח לברוח מאירופה, ובשנת ת"ש הוא הגיע לארץ. הוא נפטר בשנת תש"ח ונקבר בחצר ישיבת שפת אמת בירושלים.³⁷ בשנת תרס"ח, הוא כתב לחסידיו "שיקבעו שעה אחת אחר תפילת מנחה שעור קבוע בלמוד גמרא, על כל פנים דף אחד עם פירוש רש"י... אולי יהיה יותר חיזוק לדבר באיזה בתי-חסידי כשילמדו רובם בשעה זו אותו דף בזו המסכתא, יעשו כן."³⁸ על כך כתב הרב אברהם יצחק ברומברג: "ובזה הקדים למעשה בחמש עשרה שנים את הרב שפירא מלובלין שהציע את הרעיון של דף היומי."³⁹

דענסמאל אין 7 יאהר ארום דעם סיום, ווי די תורה זאנט 'מקץ שבע שנים במועד שנת השמיטה בחג הסוכות תקרא את התרה הזאת', אויף די צייט וועלען אללע חברה שס'ן איין שטימען און צופרידען זיין דאן אוואו צוויי וועלען צוזאמען קומען וועלען זיי זיך קענען צוזאמען ריידען אין לערנן און זיין בעפריינדעט מיט איין גייסט מיט איין הארץ דאס זעלבע אלע חברה משניות'ן און דאס גלייכען...."

³⁶ ישורון, שם

³⁷ אינטרנט: My Tzadik האנציקלופדיה להנצחת הצדיקים - אדמו"ר רבי אברהם מרדכי רוטנברג מגור – האמרי אמת

³⁸ הרב אברהם יצחק ברומברג, מגדולי התורה והחסידות ספר כב, האדמו"ר ר' אברהם מרדכי אלתר מגור זצ"ל, (ירושלים: בית הלל, תשמ"ב), עמ' לה-לו

³⁹ שם, עמ' לו

הרב יעקב לורברבוים, נודע בכינוי "הרב מליסא" : הוא נולד בשנת תק"ך (1760) בגאליציה. הוא התמנה לרב בקאלוש שבמזרח גליציה ואחר נבחר לרבה של ליסא. בחייו הוא כתב הרבה ספרים כולל "נתיבות המשפט" על שולחן ערוך חושן משפט, ו"סידור דרך החיים" עם הלכות יומיומיות. הוא נפטר בשנת תקצ"ב.⁴⁰

בצוואתו הורה לבניו "אם תזכו ותהיו לומדים תקבעו לעצמכם שיעור פשוט בכל יום לא פחות מדף אחד גמרא כסדר ש"ס...."⁴¹

רבי עקיבא (גינז) איגר : הוא נולד בשנת תקכ"ב (1761) באייזנשטט הונגריה. בראשית דרכו נמנע מלקבל על עצמו משרת רבנות עד שמצבו הכריח אותו והוא התמנה לרב של העיירה מרקיש-פרידלנד ואחר כך לרב של פוזנא בפולניה. הוא כתב הרבה ספרים כולל שו"תים וחידושים. הוא נפטר בשנת תקצ"ח.⁴²

עליו הרב שמואל הלוי וואזנר "מספר, כי הגאון ר' עקיבא איגר זצ"ל היה לומד עם תלמידיו לאחר תפילת שחרית דף גמרא מדי יום ביומו, ומשיעור קבוע זה נוצר החיבור גליון הש"ס אשר נדפס על הדף."⁴³

קהילת העלישויא במורביא : העיר העלישויא נמצאת באזור זלין במדינת צ'כיה. ההיסטוריה של הקהילה היהודית בעיר זו מחזירה אותנו לפחות למאה ה-16. בין הרבנים בעיר זו היה הרב שבתי כהן (הש"ך), מחבר ספרים רבים וביניהם "שפתי כהן" על שני חלקים של השולחן ערוך.⁴⁴

בפנקס חברת ש"ס שבקהילת העלישויא מוצאים את קביעת הדף היומי, וכך כתוב : "מדי יום ביומו תמידין כסדרן חוב מוטל עלינו לחתומים מטה להתאסף בבית אחד ... וללמוד בענין רב דף אחד גמרא פירוש רש"י ותוספות ומהרש"א, דהיינו בזה הזמן גמרנו להתחיל מסכת ברכות, עם כל ההלכות, שמורות וערוכות, ומי יתן והיה לבבנו זה עמנו ליראה את השם כל הימים לשמור ולעשות וללמוד הש"ס עד גמירא. לגלי רזין וטמירא, וכשם שזכינו להתחילה כן נזכה ללמדה עד גמירא." תאריך תקנות אלו הוא מט"ז בסיון תקי"ט (1759), דהיינו יותר ממאה וחמישים שנה קודם שהעלה הרב שפירא את הצעתו בכנסיה הגדולה.⁴⁵

⁴⁰ Jewish Encyclopedia, volume 7, (New York: Funk and Wagnalls Company, 1904), p.33, Jacob ben Jacob Moses of Lissa אינטרנט: דעת – אנציקלופדיה יהודית, לורברבוים יעקב

⁴¹ ברומברג, שם, ספר יב, עמ' קלב סעיף ב

⁴² Jewish Encyclopedia, volume 5, (1903), op. cit., pp.52-53, Akiba Eger (Eiger) the Younger (Akiba ben Moses Guens)

⁴³ "הדף היומי מייסודו של מהר"ם שפירא זצ"ל מלובלין", אורייתא, שם, עמ' ערב

⁴⁴ Jewish Encyclopedia, volume 6, (1904), op. cit., p.443, Holleschau.

⁴⁵ שמחה אסף, מקורות לתולדות החינוך בישראל, כרך רביעי, (תל-אביב, מהדורה שניה, תש"ח), תקנה קפ"ה עמ' רלד-רלו; ישראל שציפנסקי, התקנות בישראל - תקנות הקהילות, כרך רביעי - ספר שלישי, (ירושלים: מוסד הרב קוק, תשנ"ג) עמ' רלב

סיכום

אנשים רבים הציעו את רעיון הדף היומי לפני שהרב שפירא הגיש את הרעיון לפני הכנסיה הגדולה. אולם הרב שפירא פרסם אותו ברחבי תבל, והודות למאמציו ובכוח אישיותו התקבל הרעיון עד היום הזה בכל העולם היהודי.

צילומים מתוך ספרים וחומרים אחרים המופיעים במאמר

צילומי ביאוגרפיה לא הובאו

הדרך שבה התקבל^ל רעיון הדף היומי בכנסייה הגדולה הראשונה^ל

מספר הרב על מה ששמע על הדרך המעניינת בה נתקבל הרעיון של דף היומי^ל בקרב באי הכנסייה הגדולה (פרט שאינו מפורסם כל עיקר). רבי מאיר שפירא שהיה גדול בתורה ועיון - הקשר האמיץ והבלתי מתפשר אליה נודע כבר בהיותו צעיר, נמנה עם מוזמני הכנסייה הגדולה.

י"כ בנפשו דבר אדניהו את הדבר הזה^ל

היה זה בשבילו עניין חיוני וטורלי ממדרגה ראשונה, שהרעיון שהגה יתקבל לרצון אצל גדולי הדור, ומהם יראו ילמדו ויעשו בכל תפוצות ישראל. אך דא עקא שבהיותו צעיר, חשש - במידה מסוימת של צדק - שלא יתייחסו להצעתו כרצינות, בכובד הראש, ביישוב הדעת ומתוך התעמקות ושיקול דעת הראוי. מה עשה? בטרם נפתחה הכנסייה הגדולה באופן רשמי נכנס אצל החפץ חיים וביקש ממנו שיהיה הוא, ממעמדו הרם, ובתור זקן הדור המציע בפני קהל הרבנים ובאי הכנסייה. החפץ חיים סירב ואמר לו: לא, תציע בעצמך את רעיונך לפני באי הכנסייה. אולם זאת אבקשך: להיכנס למעמד הפתיחה עשרים דקות מאוחר יותר. רבי מאיר לא הבין את פשר הבקשה ותהה מהי כוונתו של הח"ח, אך אמון באמונת חכמים לא הררה וקיבל את הדברים ללא עוררין. כשהופיע רבי מאיר שפירא, כפי שסוכם, בכניסה אל האולם, שכבר היה מלא מפה לפה, הח"ח שראהו עומד על מפתן הכניסה קם לכבודו מלא קומתו, וזמי היה רואה משה יוצא ואינו יוצא?^ל וכמוכן כל השאר בראותם

את הח"ח נעמד לכבודו, קמו אחריו לכבודו של אותו אברך בלתי מוכר אך בעל הופעה מרשימה, שעורר התפעלות והערצה, בבחינת "ראתה אותו הדור ותוהה מפניו".^ל (ג"א ותממה) וכתוצאה מהמחווה, מעשה שנתן ביטוי פומבי להערכה והוקרה לאישיותו הדגולה, התגדל, נהיה נישא ונשגב שמו ובשעה שהרצה את הדברים לפני הקהל - נשמעו דבריו בקשב, והתקבל הרעיון בהתלהבות בלתי משוערת, הכל הודות לאותה עצה של הח"ח זצ"ל.^ל

לג. עוד פרט מענין שמעתי על אותו מעמד, שעה שהוצע רעיון לימוד הדף היומי לפני חברי מועצת גדולי התורה שהתכנסו לפני פתיחת כנס הפתיחה בכנסייה הגדולה. לא כולם התלהבו מיוזמתו זו, וכל אחד טעמו ונימוקו עמו. היו כאלה שפחדו שהרעיון לא יתקבל ואין זה לפי כבודם של חברי מועצת גדולי התורה שיציעו רעיון מהסוגי כל כך שלא יתקבל ע"י כל המתכנסים, אי לכך לא הסכימו להציע את הרעיון בשם חברי מועצת גדולי התורה אשר נותנת להצעה גושפנקה רשמית, רק התפשרו וסיכמו שרבי מאיר יביא את ההצעה כהצעה פרטית משלו, בין המתנגדים ישב יהודי, ותהה בקול רם: "פתאום כל עם הארץ יגמור את הש"ס ויכונה ש"ס יוד"ו?" רבי מאיר נאלם דום וחיה גבוך ביותר, על התקפה מוזית זו לא חשב בכלל, אך ישב שם הרב הגאון רבי מנחם זמבא זצ"ל והוציאו מיד ממבוכתו ואמר בחכמה: "יהודי שגומר את הש"ס כבר לא ייקרא עם הארץ" ורבי מאיר נשם לרווחה.

בתשואות קבלו צירי הכנסיה הגדולה הצעת הגאון רבי מאיר שפירא ללימוד הדף היומי

הצעתו המפורסמת של רבי מאיר שפירא, הגאון הגדול והראשון שהתכנן את הדף היומי, נכונה ונכונה. רבי מאיר שפירא, הגאון הגדול והראשון שהתכנן את הדף היומי, נכונה ונכונה. רבי מאיר שפירא, הגאון הגדול והראשון שהתכנן את הדף היומי, נכונה ונכונה.

הנאום התקבל על חשפות של צד ובקש ישיבה, מבטאליסטוק דרך ורשא, ולדוד ולמברג נודדו הגערים האלה ולא יכלו להתקבל בישיבה עד אשר ברכ שפירא את ליחו להכנס בישיבת גליצא, אורי שנה בערך בשנת בחינה כללית ראיתי פלאות, הענין בן חמש עשרה חי בקי בענין כי שגד דף גמרא עם כל המפרשים, שם הענין הוא אלקנה ריצמן והכריזו הם כממש בענין —

ובתוכונו כללי המעורבים כי עם אמר הגר"ם שפירא "אין שום מדינה בעולם שבה יש להם רבית כזו, עבור שטר בן מאה דולר כסף אמריקאי, משלמים אנו בעד גארן, בגאונים הנותנים כבוד לישראל והמבטאים כרסה להשכלה האנושית בלתי".

להלן יצא כנגד המסמכים על חלוקת כספי העזרה האמריקאית, הצירי לחקים את "קרן יבנה" למען החוקת ישיבות קטנות וי בחיים מקצועיים חודשים.

הנאום מצוי בפרסומ: א. יסוד תלמוד תורה בכל עיר, ב. יסוד ישיבה בכל עיר גדולה, ג. יסוד ישיבת בחורים בכל עיר מחוץ, הנהלת "קרן יבנה צריכה לתועלת לשועל: א. העולה מרכוזה, ב. היסוד כל בתי תלמוד, ג. אספת כל מנהלי בתי תלמוד עם בשנה.

הנאום התקבל על חשפות של צד ובקש ישיבה, מבטאליסטוק דרך ורשא, ולדוד ולמברג נודדו הגערים האלה ולא יכלו להתקבל בישיבה עד אשר ברכ שפירא את ליחו להכנס בישיבת גליצא, אורי שנה בערך בשנת בחינה כללית ראיתי פלאות, הענין בן חמש עשרה חי בקי בענין כי שגד דף גמרא עם כל המפרשים, שם הענין הוא אלקנה ריצמן והכריזו הם כממש בענין —

ובתוכונו כללי המעורבים כי עם אמר הגר"ם שפירא "אין שום מדינה בעולם שבה יש להם רבית כזו, עבור שטר בן מאה דולר כסף אמריקאי, משלמים אנו בעד גארן, בגאונים הנותנים כבוד לישראל והמבטאים כרסה להשכלה האנושית בלתי".

להלן יצא כנגד המסמכים על חלוקת כספי העזרה האמריקאית, הצירי לחקים את "קרן יבנה" למען החוקת ישיבות קטנות וי בחיים מקצועיים חודשים.

הנאום מצוי בפרסומ: א. יסוד תלמוד תורה בכל עיר, ב. יסוד ישיבה בכל עיר גדולה, ג. יסוד ישיבת בחורים בכל עיר מחוץ, הנהלת "קרן יבנה צריכה לתועלת לשועל: א. העולה מרכוזה, ב. היסוד כל בתי תלמוד, ג. אספת כל מנהלי בתי תלמוד עם בשנה.

קטעי עיתונות | הצעת הדף היומי

קיימו וקבלו

ביום ג' ט' אלול תרפ"ג התכנסה מליאת הכנסיה הגדולה בראשות הג"ר יהודה לייב צירלזון זצ"ל, ורבינו התכבד להציג לפני הקהל את הצעות והחלטות "הועדה לעניני חינוך".

בקולו הרם והצלול הקריא רבינו ופירט אחת לאחת עשרים ושמונה הצעות בענינים שונים בתחומי החנוך

כאשר גמר להקריא את כ"ח ההצעות ביקשרשות מאת המליאה להגיש הצעה פרטית, ואז ניצתו עיניו באור גדול ובקול רווי התרגשות, בחיל ורעדה החל להרצות לפני הקהל במעמד גדולי התורה את הצעתו לאמור: "על הכנסיה הגדולה להחליט, כי החל מראש השנה תרפ"ד יש ללמוד מדי יום ביומו דף גמרא לפי סדר הש"ס מתחילתו, ומעתה יהא לימוד דף זה הסמל של כל אגודאי נאמן".

בשלב זה עבר רבינו לתאר, וכדרכו בציריות רבה, את המעלות המרובות של רעיון זה: "הרי אין דבר יותר הולם לסמל את מטרתה של אגודת ישראל ואת עיקר תכליתה בכיוון 'ויעשו כולם' אגודה אחת לעשות רצונך בלבב שלם" מאשר דף של גמרא. וכי מהי שאיפתה של אגודת ישראל, כפי שזו באה על ביטוי בכוונת נהדר זה, לאחד את יראי השם מכל קצוי תבל, לצרף לחטיבה אחת את כל הגלויות, את יהודי כל התפוצות, להגדיל תורה ולהאדירה. והנה אותה אחדות מוצקת תתבטא בלימוד דף אחד.

שוו בנפשכם, כמה נפלא הוא חזיון "דף היומי" כשיתגשם, הנה נוסע לו יהודי באניה ותחת בית שחיו מסכת "ברכות", נוסע הוא שבועיים ימים מארץ ישראל לאמריקה, כל יום עם דמדומי חמה הריהו פותח את הגמרא ולומד את ה"דף", ובבואו לאמריקה, הריהו נכנס לבית המדרש בניו-יורק ומוצא להפתעתו עוד יהודים עוסקים באותו דף שבו הגה היום. מצטרף הוא ללומדים בחדוה, מתפלפל עמם, והם משיבים לו, נמצא שם שמים מתאדר מתגדל ומתקדש.

ויהודי מארצות הברית שעקר לבראזיל שבדרום, או ליאפאן שבאסיה, הריהו סר בראש ובראשונה לבית-המדרש ומוצא את כולם עסוקים בדף שהוא עומד היום - - - וכי יש לנו איחוד לבבות גדול מזה? ולא רק זאת, עד

הנה נשארו מסכתות שלא למדו אותם ציבור גדול והיו כ"יתומים", רק יחידי סגולה

חמלו עליהם, וה"דף" יתקן הכל!"

אך סיים רבינו את דבריו, והתרגשות סוערת אחזה בכל הנוכחים, אלפי הצירים קמו מכסאותיהם מחאו כף והריעו בקולות שמחה, גלי התשואות גברו והלכו ולא פסקו שעה ארוכה. והיה במראה זה ובקולות אלו בבואה והד רחוק מאותו קול שנישא בחורב - "נעשה ונשמע!"

הערות 6, 7, 8

צה"לי קיודך בת גלים

הבנטי הנדולה ביונה השילה חוב סימיו עד כל חבר
ב, אנתי ישראלי ללסר לכבי-השוחה דף נסרא אחר בכל יום.
ובכרי לתח להענין הזה אימי קטוע וססור, תחלם
שנתי הרף יהי דף אחר בכל העידם ושלכר
שידי היום מסמן לפי סדר השבוע והחדש, יהי גם
מסמן באנתי הרף של נסרא השיוך לו עפיו תוקנע יום א'
של ראש השנה שנת תרפ"ד שהוא שנת השמיטה, דהיום
שבו יתחיל הרף הראשון של השנים ובשנה השמיטה הבטיל
יסימו בעזרי כל חברי אנדוי בכל העולם כולו את כל השנים.
ביום א' של ראש השנה תרפ"ד יתחיל איפוא כל
חברי אנדתי ישראלי ללסר מס' ברבות דף כי יכן הדואה
בכל יום דף אחר כפי הסדר, וסמנתי היום והדואה עד כל
חברי אנדתי ישראל לסמן את כל יום בהרף של היום שהוא
בכל אנדתיים *) הן תרפסיות והן תרפסיות (ויסי שאפשר
לו יסמן גם באנתי הערה שאלה אי קיסא).

כעת אנדתי תשלח חובת זו בזמן הזה, בזמן שחירות
סוערית בכל עד לעקר את תורת ישראל בישראל דא רק
על תורת התלמוד והפוסקים — תורת שבטים, כי אם גם
על תורת התנ"ך — תורת שבטים, התנפלו סכל עד לעקר
סדרתן, וכאנתי חסן באה הבנטינ וספילה חובת להאין
בישראל לסדר תורת התלמוד ולהחזיר עזרה ליונה בכל
הקסם והיופי.

כעת אנדתי תשלח חובת זו, וסי יתכן את חוב
הפוסקים והמחנכים על הקנה זו אי שיקל ואי סופר
אשר יחשב יונת את הברכה תרבה השמינה בתקנת זאת
לכלל ישראל דתרסה קרני בתפארת עז הנאילתי ופדות
נשי י :

ניסאי דגל תורת בארצנו הקדושה ערש התורה,
לסרי התורה והיבטי בארץ אבות ז', השבטים להנריך
ערך התקנה הזאת ונחזור לתוך חובה לסצוא התוצאות
השנביות והנאדרות שהבנטינ השבה וראתה בת, ידעו
בדאי לשלם אחרי רצון הבנטינ אשר כשהוא לעצמו קרוי
הוא בעיניהם ולנשם בחיים את שישולתי הנעזות בתקנתה
זו, ויחד עם רבני וחברי אנדתי ישראל שבכל הארצות, יסרו
יום יום תסידון בסדרן את הרף השיוך לאנתי יום *) ואף
אלה שתורחן אימנחן יסרו את הרף הקבוע סלכר שעיניהם
כרי לחוק הדבר וללסר יחד עם הכלל.

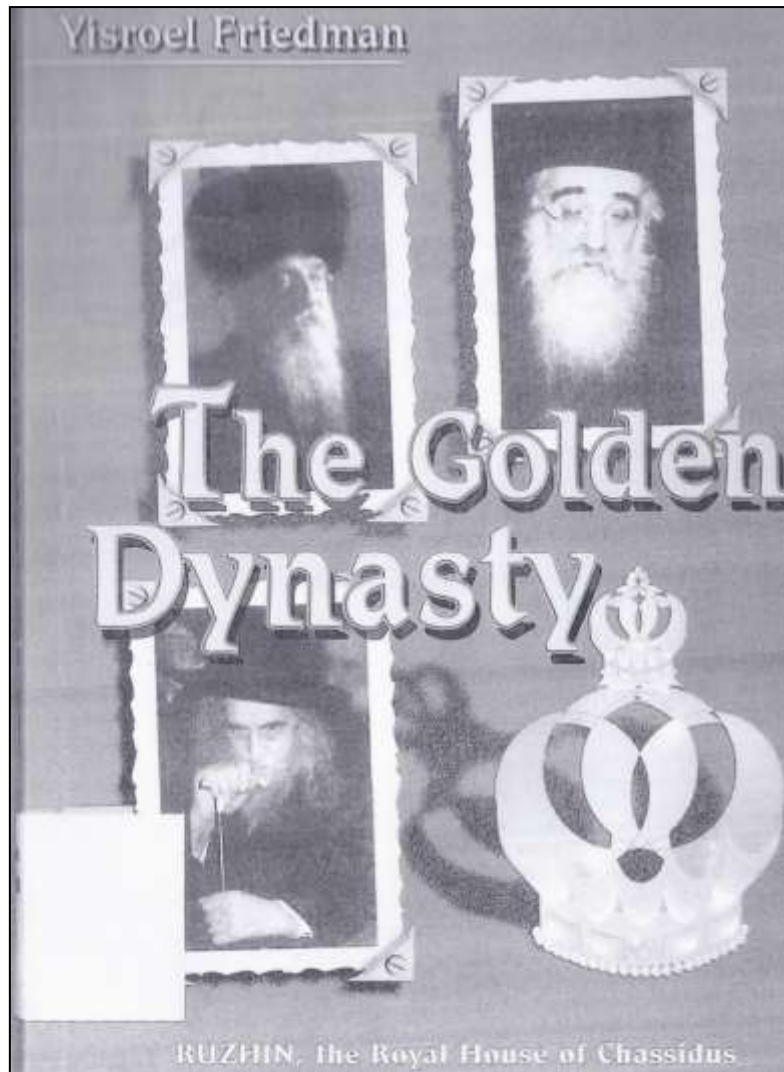
רבנים ואנשים י: יתי נא הדבר הזה לנגד עיניכם
הסור: אנשי כנסת הנדולה עשו את התורה שבכתב לקנין
הקם כל ועפוי אנשי הבנטינ ואנדתי עלינו דעסית את
התורה שבכתב לקנין הקם כלו :
חוקי והתחוקי בעד תורה אלהינו :

הנהלת אנדתי ישראל

*) גם בקול ישראל וכו' בע"מ הרף השיוך לחוב שיוסי ב',
**) אלה שלא תחילו סום א' דלת ותחילו סוף הרף השיוך לאנתי
יום שתחילו בו סבוי להשתתף עם הכלל כל וראשם תרפסיות. ישרנו
נשנות השוחה :

הערה 11

[illegible]

Reb Meir Shapiro used to say that the Rebbe was his *Urim veTumim*. No matter, small or large, was done without first consulting the Rebbe. The Rebbe also used Reb Meir as his spokesman on many occasions. A lot of times Reb Meir would pass over the message as his own, in keeping with the Rebbe's wishes that he remain anonymous. Reb Shlomo Zalman Horowitz *zt'l*, the Rov of Potik who lived on the Lower East Side in New York City (he was *niftar* in *Ellul* 1994), and who was a close *talmid* of Reb Meir, used to relate what Reb Meir had told him: the idea of *Daf Yomi* had not really been his own but the Rebbe's. The Rebbe had asked him to say it over in his own name.

KULMUS

SPECIAL TORAH SUPPLEMENT IN HONOR OF SIYUM HASHAS

Mishpacha
WITH LINKS TO THE
Adar Aleph 5765

- Construction of the Gemara
- Gemara in Flames
- Gemara Censorship
- Famous Arguments
- History of Daf Yomi
- Daf Yomi Today

Who Really Initiated Daf Yomi?

HaRav Horowitz, the Rav of Potek, who passed away about ten years ago in New York, recounted a number of times that he once went for a walk with Reb Meir Shapiro, who revealed to him a secret: the idea of *Daf Yomi* actually originated with his rebbe, the Tschortkover Rebbe. But the rebbe didn't want to be the one to publicize it, because he didn't want only Tschortkover chassidim to join the program; he wanted all of *Klal Yisrael* to unite under its banner.

Therefore he asked his disciple, Reb Meir, to present the idea as his own, so that in this way it would be accepted, which is what happened.

Rabbi Mordechai Harling, z"l, a nephew of Rav Meir Shapiro, from New York, confirmed this, saying that he had heard from his uncle a number of times that he wasn't the originator of the idea, his Rebbe was. This in no way detracts from the merit of Rav Meir Shapiro. Hashem ordained it that only through him would the idea be actualized, and that's why it's credited to him.

Many claim that other *gedolim* publicized the idea before Reb Meir Shapiro, such as Rav Menachem Moshe Spivak, Hy"d, author of *Mateh Moshe*, and *av beis din* of Zaromb, who publicized the idea in the newspapers, a few years before the *Knessiah Gedolah*. Likewise, there's a letter from the Imrei Emes of Gur in which he brings up the idea to his followers, also before Rav Meir Shapiro. But the fact is that their ideas didn't take root, while Reb Meir's initiative was accepted.

האם מהר"ם שפירא הוא הוגה רעיון הדף היומי

נשלח ב- 19/7/2005 00:19

אינתיליגנט

ואני הקטן שמעתי מיהודי חסיד ברסלב יקר וחכם, שבברסלב מקובל שהרעיון של הדף היומי הגיע דווקא מברסלב.

ע"פ דבריו, רבי מאיר שפירא היה ביחסים מאוד קרובים עם ברסלב. אחד מהם - כמדומני רבי בן ציון אפטר - אמר לו "יש לך מעמד, מדוע לא תציע שילמדו מדי יום דף גמרא?"

"רבינו אמר שחייבים לקבוע סדרים קבועים כל יום בשו"ע ובש"ס. חוק בל יעבור" וזה אחד מיסודות ברסלב.

ע"כ דבריו.

נשלח ב- 19/7/2005 00:19

מאיר'

אני חושב שהדף היומי הוא קיבל את הרעיון שלו מחסיד בשם רבי בן ציון אפטר. כמדומני וכזכורני ששמעתי מפי איש בעל צורה פרטים נוספים אין לי. רק זוכר אני שעובדה זו מובאת גם מפי הר' שפירא עצמו שאומר שהוא קיבל את הרעיון מ...

נשלח ב- 6/5/2005 23:41

יאנקל

שמעתי שמרעה לא מבוססת שהאדמו"ר משאץ הציע את הרעיון.
(ספי אחד מנכדיו)

נשלח ב- 7/7/2005 12:41

זעירן

למקשים סדר בדף היומי.
אז זה כך, ואני אומר זאת כמי ששמע זאת מאבי ז"ל שהיה יד ימינו של רבי מאיר שפירא זצוק"ל.

רבי מאיר שאב את הרעיון מרבו האדמו"ר משאץ (ולא כגירסת נכדיו שהרבי משאץ יזם את נושא הדף היומי!). פשוט אימוץ שיטת לימוד אישית שנקבעה לו על ידי מי שלמד אצלו.

הערות 17, 18, 21, 22

הצעה נכבדה!

אחרי כי בצוק העתים דאלה ומסבת הסהפכות הנוראות שעברו עלינו, בעו"ה נהרמו ונחרכו בתי-סקרים, וד' אמות של הלכה, זהו בתי-סדר, ילמדו כמו תמיד ברבים, בלי הפסק, ואין איש שם על לב, וביחוד בערי השדה, ובבני ערים שמעולם יצאה מהם תורה, ולכ"מ לא תפליץ בהביטו בעין פקוחה, אך שנתרוקנו כל המקומות שרצו ולמדו בהם תורה לרבים, וכל הישיבות והקבוצות, חדרות קנין ספרים, תקין ספרים, י"ס, וכו', חדלו וסלקו לנמרי בעו"ה ואין קול וקשב! ואפילו איתם יחידים מנלה, שהי' נמצאים מעולם בכל מקומות ומישיבות אחב"י המפורסם, וקיסו בעצמם קבעתם עתים לתורה, איזהו שעות בסעל"ע, עתה מחמת נודל טרדות הפרנסה וכלכלה, ומסיבת האי-סדרים בחי היום, והשערוריות, וביחוד היוקר הנורא, שיאסיר פרי יום ביומו כל ראש לחלי וכל לב דיו, ההכרח יאלצה שלשסיק לקבוע עתים לתורה, ותורה חזרת שק, ואנחנו מחשים בעת כזאת? הלא ברם כל מוטל עלינו לאזור חיל להתחזיר עטרה ליושנה להקסיד את ישרי ת"ת על בסיס נאמן חזק, לפ"ד מהנכון שניסד חברה ש"ס כל לית, וכל חברינו ברעה נהרדים בכל מקומות פזורים, יהי מי שיהי, סוחר, פועל, אומן או שכיר יום וסמך מוטל בעסקיו, ובאיזה מקום, שיהי יקבעו זמן בין תפילת מנחה למעריב ללמוד בחבורה דף נסרא תמידין כפודין, וכסוכן בהנבלה מוקדסת ומרוקת על יום סיוח, וכל חבר מחויב לקבל ע"ע שילמוד בכל יום דף נסרא בעת הזאת, בלי שום וסת הפלגה, ומאליי טובן שיועילו תשלומים ביומו.

כנים הדברים, כי כמה ספרים ומשגינים ישנם לו לאדם בכל דבר טוב, ביחוד לסיח- בטלטולא דנברי דקשה, אי לשי שהנו בדרך רחוקה, אבל עכ"פ בעת

ועונה שיבוא לשפוך שיחו בין הערבים, בביהמ"ד או ביהמ"ס, ימצא שם סקום שנודמנה הבורה שילמדו אותו דף הנסרא הקבוע, ומפילא יהי נקל לו להתאחד עמהם גם עתה בדרך שפסק אתמול בביתו ואל יחמר הסוג.

זוה נסדר ויפה הי' לקבוע שכל הסכתבים וחלופי דברים השונים, שנשלחם מעיר לעיר, ומסקום למקום, וימסנו בדרך נסרא של יוטו הקבוע לו, ובזה תהי' הבקורת, שהברינו לדעה, לוטדים כסדר בלי העלפה ואחור.

מהנכון ש,צעירי אמיני ישראל" שיהי' יקבלו עליהם שכום והתארגנות דבר זה: בסדר ובסדר, ולפרסם מקודם כס"ע, דער יד" באיזה יום נחוג ההתחלה וכדומה, ואולי נכון בלמוד משניות, כדי שנים הצעירים הפועלים החרדים שלא ברעו לבעל, ולא הגיעו נ"ב למעלת למוד ש"ס, יוכלו להשתתף עמנו ולקחת חבל במצות למוד תורה ברבים.

או אפשר ליסד שניהם, יהי' איך שיהי' עת לעשות לך, וכל ההתחלות קשות- אבל דבר נקל הוא בקוה"ת.

משה מנחם שפירא, החפ"ק דויאלאטיק.

רבנו השאיר אחריו ברכה את חיבוריו המוגשים בזה. אמנם לבד מספריו יש לרבנו עוד זכות גדולה מאד להיות שפתותיו דובבות בקבר ע"י התורה הגלמדת בכל קצוות תבל ע"י שארית ישראל. אמנם ידוע שבכנסיה גדולה הראשונה שקיימה אגודת-ישראל בוינת בשנת תרפ"ד העלה הרה"ג מו"ה מאיר שפירא זצ"ל האב"ד דק"ק-לובלין ומייסד יח"ל (ישיבת חכמי לובלין) את הרעיון של לימוד דף יומי משותף בכל תפוצות ישראל. כנראה שהיתה בכנסיה הגדולה גם התנגדות לרעיון זה אך הרב שפירא בכחו הגדול הצליח לשכנע את המשתתפים מצורך ומתועלת הענין ובי"ה שהדבר יצא מכח אל הפועל ועד היום עוסקים יהודים שבכל מדינה ומדינה בלימוד דף היומי ובכל אתר ואתר לומדים אותו הדף.

מה שאינו ידוע להרבה מן הלומדים הוא שחרב מאיר שפירא ז"ל אמנם הגשים את הענין אבל יוצר הרעיון ה"י אחר! בשנת תרפ"א בחדש כסלו (כשלוש שנים לפני הכנסיה הגדולה) הוציא לאור הרב אלכסנדר זושא פרידמאן זצ"ל (מחבר "מעיינה של תורה") חוברת א' של עתון חרדי חדש: "דגלנו" (בטאון צעירי אגודת ישראל). באותו הגליון פורסם בין השאר מאמר בשם "הצעה נכבדה" מאת הרב משה מנחם שפיבק זצ"ל שהתגורר אז (כשבמדינת פולין ורוסיה עדיין לא שקטה מלחמת הבולשביקים) בעיר

דאלעשיץ. אנו מגישים כאן את המאמר במלואו (הטופס האורייגנלי של גליון "דגלנו" הנזכר נמצא בספריית הרמב"ם בתל-אביב):

(המאמר מופיע בהערה 25)

כשנתקיימה בלובלין הנחת היסוד החגיגית של ישיבת חכמי לובלין, השתתף בה גם רבנו, שכתב אז כרב בעיר קראסניבראד הקרובה ללובלין. באותה ההזדמנות ה"י לרבנו שיחה אישית עם הרב שפירא בנוגע לענין דף היומי. הרב שפירא בקש אותו לוותר

על ויכוח בענין זה שם בעת מעמד החגיגה, אך הבטיח לו שיכתוב לו עוד בענין. על חילוף מכתבים שבאמת התקיים בנושא מעיד יהודי אחד חכם וסופר הרב דוב רוזן (היושב היום בירושלים ע"ה"ק), וזה לשונו במכתב ששלח לי ביום ט' אלול תשל"ח (אני מביא את הקטעים הנוגעים לענינו):

"לפני עלייתי ארצה בשבט תרצ"ד שהיתי בקיץ תרצ"ג ב"הכשרה" הקיבוצית הראשונה של אגוד"י בפולין, בכפר או באחוזה של "פריץ" פולני בשם גאנשעראו, מקום הסמוך לעיירה זרמבה-קושצ'לני בה שימש דודו כרב דמתא. באחד הימים ערכנו קבוצת חברים ביקור בעיירה ופקדנו, כמובן, את ביתו של המרא דאתרא. נתקבלנו בסבר-פנים יפות ובלבביות, והרב המארח, דודו היקר, התעניין בתנאי העבודה בסדר-היום, כגון: תפילה, לימוד התורה וכדומה. שכן העבודה היתה קשה ומפרכת משעות מוקדמות של הבוקר ועד שעות המאוחרות בערב. עיקר העבודה: עקירת שרישי עצים שנגדעו קודם לכן. אין צריך לומר שאף הוגשה לנו תקרובת. והנה נתגלגלה השיחה על לימוד "דף יומי". לפתע קם הרב מעל כסאו, פסע פסיעות וחזר אלינו ובידו אחד הגליונות מהירחון "דגלנו" שהופיע אז בווארשה (תאריך הגליון לא זכור לי), והצביע על מאמרו שתכנו וגרעינו: הצעה להנהיג לימוד "דף יומי". קראתי, כמו גם יתר חברי שהיו באותה שעה ובאותו מקום, וכמעט ולא האמננו למקרא עינינו. הרי ידוע היה לכל בר-בירב בפולין שהרב רבי מאיר שפירא זצ"ל הוא אבי הרעיון של לימוד "דף היומי", והנה לנגד עינינו דברים כתובים שחור-על-גבי-לבן שהתאריך בו פורסמו הדברים קדם בשנתיים לערך מאז הועלה הרעיון בכנסיה העולמית של "אגודת ישראל" בוינה בשנת תרפ"ד?

והנה פלא על פלא. הרב שפיבק (זצ"ל) שלף מתיק חליפת מכתבים עם הרב שפירא, ובין השאר כותב לערך כך: מצטער על שבעת העלאת הנושא בכנסיה הגדולה לא תזכיר את העובדה שרעיון זה פורסם כבר כשנתיים קודם לכן בירחון "דגלנו". אגב: שנים רבות לאחר מכן נודמן לי לשמוע מפי עד ראיה ושמיעה, שנכח בכנסיה הגדולה, כי הרב שפירא זצ"ל נתקל בהתנגדות רצינית מצד גדולי תורה נגד הרעיון שהציע או להחליט על לימוד "דף היומי". ורק הודות לכשרונותיו וחכמתו המרובה הצליח "בתחבולות" להעביר החלטה רשמית בכנסיה הג"ל. ע"כ.

רבנו התנגד תמיד לרצון בני ביתו וקרוביו שרצו להביא את הדבר בפומבי, כי פחד שמא ח"ו תצא מזה פגיעה בכבוד הרב שפירא זצ"ל או בכבוד אגודת ישראל. בשנים האחרונות פורסם הענין בכמה עתוני אגודת ישראל ("דאס אידישע ווארט" היו"ל בארה"ב, "דגלנו" היו"ל מחדש בארה"ק, "אידישע טריבונע" היו"ל באנגליה, "די אידישע שטימע" היו"ל בשווייץ) וכעת אנו מקוים שע"י הוצאת ספריו וכתביו לאור נחזיר עטרה ליושנה ויתרבה כבוד התורה ולומדי, יגדיל תורה ויאדיר!

THE Jewish OBSERVER

Tishrei 5758 • October 1997

U.S.A.\$3.50/Foreign \$4.50 • VOL. XXX/NO. 8

IN THE WAKE OF THE SITUM HASHAS

Rabbi Eliezer Katzman

An Unsung Hero —

RABBI MOSHE MENACHEM MENDEL SPIVAK מנחם מנדל

The Martyred Originator of the *Daf Yomi* Concept, Who Steered the Folio-a-Day Plan From a Dream to Reality

With all the feverish preparations for the gala *Siyum HaShas* of the *Daf Yomi*, one name lies dormant and neglected — Rabbi Moshe Menachem Spivak מנחם מנדל.

Although every *cheder yingel* knows that Rabbi Meir Shapiro, the "Lubliner Rav," proposed the *Daf Yomi* idea at the first Knessia Gedolah, held in Vienna in 1924, very few are aware that the idea was actually proposed in an Agudath Israel publication in December 1920 (Kislev 5681)!¹

One of the first issues of *Digleimu*,² the voice of Zeirei Agudath Israel, (Vol. I, No. 7) contained his proposal to organize a world-wide "*Chevrut Shas*," involving business men, laborers and workers

alike to study a *blatt Gemora* together, through the entirety of *Shas*.

His heart-rending appeal, which depicts the spiritual condition of post-World War I European Jewry, fell upon deaf ears. The community was still reeling from the effects of the war and many people were too busy attending to their barest physical needs.

Rabbi Spivak did not give up hope and approached Rabbi Meir Shapiro to broach the subject at the opening ceremony of Yeshivas Chachmei Lublin (Rabbi Spivak was then the Rabbi of Krasnebrod near Lublin). Rabbi Shapiro felt that this was not the proper forum but promised Rabbi Spivak that he would correspond with him on this subject.

When Rabbi Shapiro finally presented the *Daf Yomi* proposal in the electrified atmosphere of the Knessia Gedolah, he had already encountered serious opposition from other *gedolim*. He had to bring to the fore all his multifaceted talents as a master strategist, tactician, and orator in order to overcome the many hidden landmines set in his path.

In the excitement of the moment, he neglected to mention Rabbi Spivak's name as the originator of the idea in the *Digleimu*. Rabbi Shapiro later wrote to Rabbi Spivak apologizing for the fact that he did not give him due recognition.

In his lifetime, Rabbi Spivak was opposed to his family publicizing this matter, because he was afraid that the honor of Rabbi Meir Shapiro might be besmirched by implication.

Title page courtesy of Orthodox Jewish Archives of Agudath Israel of America

¹ *Digleimu* was edited by the indefatigable paragon of Agudath activism, Rabbi Alexander Zushe Friedman זצ"ל, who in addition to his talents as a master orator, mesmerizing masses of Polish Jewry to recognize the ideals of the Agudath, utilized his considerable literary talents to capture a far greater, international audience by editing a number of Agudath publications. He was also author of the popular classic, *Der Torah Knyal* (which has been since translated into Hebrew, as *Maayana Shen' Torah*, as well as English). In addition, he popularized *halacha* and *pep* for youth by publishing his relatively unknown, rare *Kesef Mezukak* (Warsaw 1938), a shortened, simpler version of the *Kesef Nivchar* on *nigyon haShas* with essential *lamulshu* discussions geared toward the younger reader. This pamphlet has never been republished.

Rabbi Katzman is on the editorial board of the Torah journal *Yeshurun*, and has served as a consultant on Judaica for Sotheby's and other auction houses.

מכתב לעיתון הארץ, 7 במרץ 2005, עמ' ב2

הערה 29

הנ"ל התפרסם בעתון הצופה לפני כשבועיים, על ידי הרב יהודה שביב מ'שיבת הגוש':

הדף היומי – זכות היוצרים למי?

אמור מעתה: זכות היוצרים שמורה לרב שפיוואק. אכן אלמלא הרב שפירא שהלהיב את משותפי אותה כנסיה גדולה ופעל במרץ וללא ליאות בכתב ובעל פה ועשה נפשות אפשר שהיו הדברים נשארים בגדר רעיון ומשאלת לב כדרך שאכן מתרו כל אותם חודשים עד לכנסיה הגדולה. אולם עם סיום המחזור האחד עשר של לימוד הדף היומי ותחילת המחזור החדש, ראוי להציב בכותל המזרח גם את הוגה הרעיון.

הרב יהודה שביב

הערה 30

ספר

ב"ה

פורחת הגפן – יום יזרעאל

היער ווירד ערקלעהרט דער טאג

ווען השם יתברך וועט צוזאמען נעהמען זיין צווייטע און צווייטע פאלק

בו יבואר קין נאולתנו מן התורה ומן הכתובים.
יותר מעשר מקומות ונהשב בחמישה או שישה דרכים וכלם עולים לזמן אחד
כלם בדבר הפשוט לא ע"פ רמזים או נמסריאות או נוסריקן,
גם מבואר יסם כעמים ויסודות נאמנים מדוע הוא לזמן ההוא דוקא.

מאת הצעיד בעמו יחזקאל במהדרר יצחק צ'יל
איש מאריאם פאריא

בסל' שנת עת"ר
ניו יארק

נאכדרוק פערבאטען!

ברפוס אר"ל, בר' חיים זאדענשטיין 120 פארכייטת סט

נאכער הייבט יעקב אבינו אן צו ריידען צו די צווייטע קלאס
וואס האלטען זיך אין די תורה און אידשקייט, צו זיי זאגט ער, הקבצו
איהר זאלט זיך צו זאמען געבען אין איין קערפערשאפט, איר זייט פילע
הברה שט'ן ווערט אלע איין הברה, איר קענט איך לערנען יעדער הברה
אין איר בית הסדרש, אבער לערנט אלע די זעלבע מסכת, די זעלבע
פלאט אלע גלייך א התחלה. אלע גלייך א סיום, איר קענט מאכען א
התחלה ווה'ים סוכות מוצאי שנת השמיטה, און דענכמאל אין 7
יאהר ארום דעם סיום. ווי די תורה זאגט, מקץ שבע שנים במועד שנת
השמיטה, פהג הסוכות תקרא את התורה הזאת, אויף די צייט וועלען
אלע הברה שט'ן איין שטימען און צופרידען זיין דאן אזא צווייט
וועלען צוזאמען קומען וועלען זיי זיך בענען צוזאמען ריידען אין לערנען
אין זיין בעפריינדעט מיט איין גייסט מיט איין הארץ, דאס זעלבע אלע
הברה משגות'ן און דאס גלייכען, איך אלע שוועלען ווערט איין ייגאן.

הערה 35

בשנת תרס"ח, שנת "יגדיל תורה" פנה בקול קורא, אל חסידיו בבקשה לקבוע שיעור בגמרא בכל בתי־החסידים בימות החול בכל יום בין מנחה למעריב כדי לקיים את הכתוב "תנו כבוד לה' אלקיכם בטרם יחשך" (ירמיהו יג טז), דהיינו בין מנחה למעריב.

והוא מבקש "ממרבית אנשי גם הבאים בשנים הטרודים רוב היום בפרנסה" שלא יאבדו את הזמן הפנוי היקר בדברים בטלים וליצנות אלא יקבעו שעה אחת אחר תפלת מנחה שיעור קבוע בלמוד גמרא עכ"פ דף אחד עם פירש"י או פרק משניות למי שאינו יכול ללמד גמרא. ולא יראה ולא ימצא על כל פנים בשעה זו בבתי החסידים שום הולך בטל, ואפילו הקובעים עתים לתורה שעות הרבה כלילה אל יוציאו את עצמם מן הכלל בשעה זו, ומסיים: ואולי יהיה יותר חיזוק לדבר באיזה בתי־חסידים כשילמדו רובם בשעה זו אותו הדף בזו המסכתא, יעשו כן. * ובזה הקדים למעשה בחמש עשרה שנים את הרב שפירא מלובלין שהציע את הרעיון של הדף היומי.

מגדולי התורה והחסידות

הגאון ר' יעקב לורברבוים

מליסא

בעל „חות דעת” ו„נתיבות המשפט”.

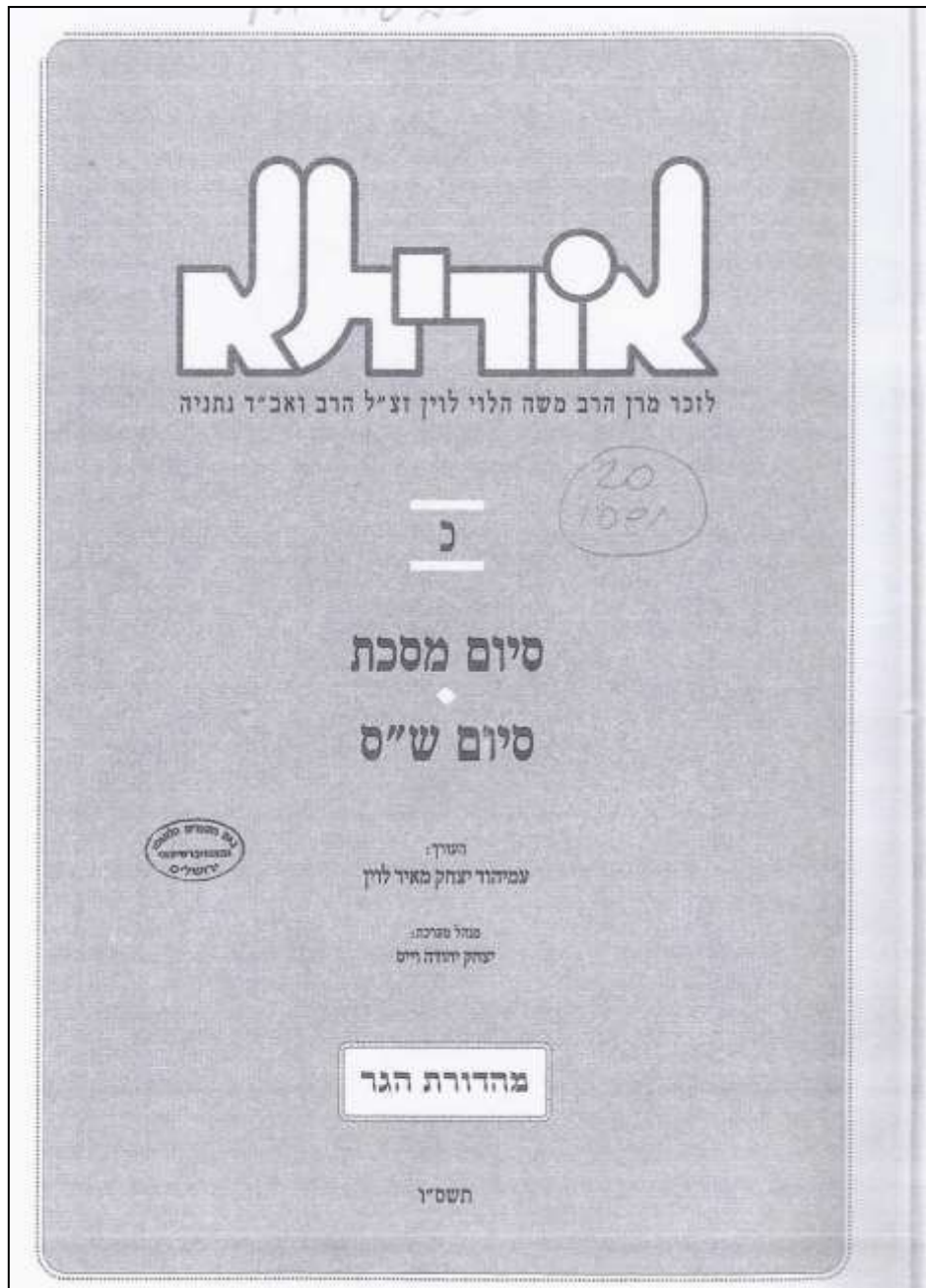
מאת

הרב אברהם יצחק ברומברג

הוצאת בית הלל
ירושלים, תשמ"ב

צוואת רבינו יעקב זצלה"ה לבניו.

ב אם תזכו ותהיו לומדים תקבעו לעצמכם שיעור פשוט בכל יום לא פחות מדף אחד גמרא כסדר ש"ס, מלבד שיעור עיון ויהיה זה לחק ולא יעבור ואם יהיה לאל ידכם לפלפל בח"ת תקבעו בכל יום שעה א' ללמוד שיעור עיון, כי עיקר השאלה הוא פלפול בהכמה, והעיון שתלמד יהיה אליבא דהלכתא, לא בפלפול הנהוג בעזנותיג' הרבים בדור הזה.

הדף היומי מייסודו של מהר"ם שפירא וצ"ל מלובלין

הגר"ש וואזנר שליט"א, בעל שבט הלוי, מספר כי הגאון ר' עקיבא איגר זצ"ל היה לזכר עם תלמידיו לאחר תפילת שחרית דף גמרא מידי יום ביומו, ומשיעור קבוע זה נצר החיבור גליון הש"ס אשר נדפס על הדף.

קפה. מפנקס חברת ש"ס בקהלת העלישויא (מורביא) י. מוצאים אנו
בו את קביעת ה"דף היומי" בלמוד התלמוד, ויש בתקנות עוד כמה
פרטים מענינים ראויים לתשומת לב.

תוקף האגרת הוקם והוסד על אדני האמת, אמיתה של תורה, שהיא נעדרת,
בעת שנתמעטו הדורות. ברבות צוקות העתים והשנים אינם כסדרן, כל היום דוה
זאת אומרת. ונלקו המאורות. משני התורות י, והיינו דאחרבו את שני בתי המקדשות
וניטלו ממנו רוי אורייתא וכתרה, העטרת, וכל יום קללתו מרובה משל חברו על
המחי' ועל הקלקלה, ונכסי ב"ב יורדין לטמיון ואל צרור נקוב משתכרת, צרעת
ממארת, ואין איש שם על לב על מה אכדה ארץ על אשר עזבו את תורת ד',
שטוב סחרה מכל אבני יקר וסוחרת, וגאום פשע תירץ אויב מפני בגידות הזמן

שנתכעסו הלבבות כאצבע בקיראי הסברת. גלל כן לא יוכלו לעסוק בשלמיות. כימי עולם כשנים קדמוניות, שהיתה מגינה עלינו ומצלת* מחרב פיפיות מבאר שחת מבור תחתיות, ובעלות זאת על לבבנו אזרנו כגבור חלצינו, וכגבר מתרונן מיין דמינו. לגדור בגדר פורתא פרצותינו, כדי שלא תשכח מפינו ומזרענו, ולב טהור יברא אלקים ורוח נכון יחדש בקרבנו, ולהסיר לב האבן מבשרנו, ומבשרנו יחזה אלקינו להוציא אל הפועל מחשבותינו, ויצן וביען שמחשבה מועלת אפילו לדבר תורה. ע"כ עמדנו על נפשנו, וזכה תהי' צהירותנו ותפלתנו, אנחנו הח"מ כולנו כאיש אחד קשרנו את עצמנו וגמרנו מנוי וגמורה בלבנו, לקבוע עתים לתורה, לזכות את נשמתנו, כאשר נצטוינו מפי חכמי תלמודנו, והשם הנכבד נפלאות מתורתו יראנו, והבאים לטהר מן השמים יהי בעזרתנו, וכה יקום וכה יהי משפטנו, בחוק ולא יעבור כתיב אצל חבורתנו.

וזה יצא ראשונה לכל התנאים ואופנים שהתנינו: מדי יום ביומו תמידין כסדרן חוב מוטל עלינו לחתומים מטה להתאסף בבית אחד, כאשר יתבאר להלן, וללמוד בעיון רב דף אחד גמרא פירש"י ותוס' ומהרש"א, דהיינו בזה הזמן גמרנו להתחיל מסכת ברכות, עם כל ההלכות, שמורות וערוכות, ומי יתן והיה לבבנו זה עמנו ליראה את השם כל הימים לשמור ולעשות וללמוד ולגמור הש"ס עד גמירא, לגלי רזין וטמירא, וכשם שזכינו להתחילה כך נזכה ללמדה עד גמירא. זמן אספות החברים יהי' בחצי היום, דהיינו אחר שעה ששית עד שעה שביעית, ואם ימשך ב"י יותר תע"כ.

בית וועד יהי' אסיפת הלימוד של בני החברה אצל הגבאי, כי תקנו ביניהם בכל שנה ושנה יחדשו עפ"י הגורל גבאי אחר, רק בשנה הראשונה יהי' התוועדות החברה בבית התורני מוהר"ר דוד סגל אף בלתי גורל.

ההגדת ההלכה יהי' כל יום מפי איש אחר מבני החברה. גלל כן התקן בינינו שכל אחד מבני החברה יעיין היטב השיעור בגפ"ת ומפרשים, כדי שאם יוטל הגורל בחיקו יברר הלכה ברורה בפלפול וסברא, ולא יחטא קולע אל השערה, ואם מאן דהו שיפול עליו הגורל לא יוכל להגיד השיעור להיות העדרו העיון ענש יענש אותו פלוני לקופה של החברה ג"צ, וגם הותקן בינינו באם שיתרשל אחד מחתומים מטה ולא יבא ויפקד מושבו אצל הלימוד ההוא יוקנס לקופה הנ"ל א"צ, רק, מעוט הוא, באם שאונס הוא, שיהי' על פני השדה בחוץ או חולשתו או חזתו או זולת זה שאר אונסין או פטור הוא מהקנס.

בשבת ויו"ט יהי' זמן הלימוד והאסיפה ג' שעות אחר חצות היום, כדי שלא לבטל מעונג שבת, באשר ששינה בשבת תענוג, וערב שבת, שטרודים העם הרבה, יהי' זמן אסיפה של הלימוד בשחרית תיכף ומיד אחר יציאה מבה"כ, ואלו הן הימים יומא דמפגרי רבנן, שאין זמן הלימוד בעתים הללו: ע"כ.

וערב ט"ב, ומכ"ש ט"ב, ופורים, וגם אסתר תענית לא הגיד מהרי"ל הלכה לתלמידיו.

גם זאת נתקן: בימות הגשמים, שהלילות ארוכים והימים קצרים והמלאכה מלאכת השמים מרובה, אז יהיו זמן הלימוד של החברים לערב אחר תפלת ערבית, גם זאת נתקן בינינו הח"מ, שבאם חס וחלילה יעדר אחר מבני החבורה, דהיינו שיתמלא ימיו ושנותיו עד מלאת שבעים שנה, אז יהי' הלימוד והאסיפה בבית פלוני המת, כדי לזכות בשמתו עבדו.

וגם הותנה בני החברה שבכל שנה ושנה יחודש ביניהם נציב וגבאי אחר, שע"פ יצאו ויבאו, ויהיו הקופה אצלו, וגם הלימוד אצלו כנ"ל. ואף גם זאת התחייבנו בחוב גמור, ליתן כל אחד ואחד ולא יעדר א' מליתן כל שבוע ושבוע א'צ לתוך הקופה, שיהי' מונה אצל הגבאי, וזמן הנתינה גמר התשלומין יהי' בכל ערב שבת, ולכל המאוחר מדי חודש בחדשו, ולא יעבור כתיב אצלינו, גם חוב מוטל על כל גבאי וגבאי שיעבור ממשיחתו בסוף השנה יעשה ממעות הקופה סעודה לכבוד התורה ולומדיה, וחלילה [לבטל] זמן הלימוד בשום יום מן הימים, אפילו בני רוב החברה יהי' חסירים לבא, אפילו רק א' נשאר בעיר, אזי אפ"ה יבא לבית הוועד ללמוד אותו דף גמ' הנ"ל, וגם זאת קבלנו על עצמנו ברעות נפשנו באם שאחד מן אותם החתומים יחזור בעצמו, בלי המנות באותן המנועים, אזי יתקנס ששה אדומים כחוב גמור, באשר שח"י תעיד עליו וכמאה עדים דמי, והעונש לא יפטור את הקנס והקנס לא יפטור את העונש.

כל הא רלעיל עם כל תנאו קבלנו על עצמנו, ברעות נפשנו שלא באונס ובהכרח כלל, רק בלב שלם ובנפש חפצה ובדעת מיושבת, שלא באונס והכרח כלל, ולא יפול דבר ארצה מכל אשר התחייבנו את עצמנו הכל כאשר לכל לאשר ולקיים את כל הכתוב בספר הזה. לראי' באנו על החתום בחתימת ידים ממש היום יום ב' בהעלותך ט"ז ימים לחדש סיון דה"ש תק"ט ל' פהעלישויא.

הערה 45

מפנקס חברת ש"ס בקהילת העלישויה (מורביה)⁸⁹. בין התקנות בפנקס זה אנו מוצאים לראשונה קביעת "דף היומי" בלימוד הש"ס. התקנות וזו ביניהן הן מס"ד סיון תקי"ט (1759), היינו יותר ממאה וחמשים שנה טרם שנתקן הדבר ע"י הג"ר מאיר שפירא זצ"ל מלובלין ונתקבל הדבר מאז כמעט בכל תפוצות ישראל, אלא שלפי הנראה לא היה זה במגמה לגמור הש"ס בזמן מסויים. עכ"פ ראיה תקנה זו לתשומת לב מיוחדת, וז"ל התקנה בדילוגים:

"מדי יום ביומו תמידין כסדרן חוב מוטל עלינו החתומים מטה להתאסף בבית אחד... וללמוד בעיון דף אחד גמרא פרש"י ותוס' ומהרש"א, והיינו בזה הזמן גמרנו להתחיל מס' ברכות... ומי יתן והיה לבבנו זה עמנו... לשמור ולעשות וללמוד ולגמור הש"ס עד גמירא⁹⁰.

"זמן אסיפת החברים יהיה כחצי היום, דהיינו אחר שעה ששית עד שעה שביעית⁹¹, ואם ימשך ב"י יותר תע"כ (=תבוא עלינו ברכה).

"בית וועד יהיה אסיפת הלימוד של בני החברה אצל הגבאי, כי תיקנו ביניהם בכל שנה ושנה יחדשו ע"פ הגורל גבאי אחר...

"הגדת ההלכה יהיה בכל יום מפי איש אחד מכני החבורה, גלל כן הותקן בינינו שכל אחד מבני החברה יעיין היטב שיעור בגפ"ת ומפרשים, כדי שאם יוטל הגורל בחיקו יכיר הלכה ברורה בפלפול וטברא... ואם מאן דהו שיפול עליו הגורל לא יוכל להגיד השיעור להיות העדרו העיון, ענש יענש אותו פלוני לקופה של החברה ג"צ⁹². וגם הותקן בינינו באם שיתרשל אחד מחתומים מטה ולא יבוא, ויפקד מושבו אצל הלימוד ההוא יקנס לקופה הנ"ל א"צ⁹³, רק... באם שאונס הוא, שיהיה על פני השדה בחרן, או חולשתו או חולתו או זולת זה שאר אונסין, אז פטור הוא מהקנס.

"בשבת ויו"ט יהיה זמן הלימוד והאסיפה, ג' שעות אחר תצות היום כדי שלא לבטל מעונג שבת, כאשר ששינה בשבת תענוג. וערב שבת שטרודים העם הרבה, יהיה זמן אסיפה של הלימוד בשחרית תיכף ומיד אחר היציאה מביהכ"נ.

"ואלו הן הימים יומא דמפגרי רבנן, שאין זמן הלימוד בעתים הללו: ערב יו"כ וערב ט' באב, ומכש"כ ט"ב, ופורים, וגם אסתר תענית לא הגיד מהר"ל הלכה לתלמידיו⁹⁴.

"גם זאת נתקן בינינו הח"מ: בימות הגשמים שהלילות ארוכים והימים קצרים והמלאכה מלאכת שמים מרובה, אז יהיה זמן הלימוד של החברים לערב אחר תפילת ערבית".